

Barat VÜSAL

(Əvvəli ötən sayımızda)

İlahi eşq yolçusu olanlar dünyanın ən böyük yolçularındandır. Eşqə tapınanlar Allaha tapınanlardır. Mehmet Akif də düz deyirmiş: "Allaha dayan! Hikmətə ram ol!"

"And olsun pak eşqinə!" sözlərinin müəllifi Həllac Mənsurur desəm, yəqin ki, heç kim təəccüblənməz.

Həmişə sevib-sevələ bilər. Amma hamı ilahi eşq yolçusu ola bilməz. Bunun üçün Füzuli demişkən, Məcnun kimi "Eşq nüs-xəsi" olmaq gərəkdir. Məcnun və məcnunların eşqi ilahi eşq idi. O, Eşqdi ki, "Ölün! Ölün! Bu eşqin yolunda ölün!" "Eşq elə bir şölədir ki, parladıqca sevgilisdən (Allahdan) başqa nə varsa yandırır yaxar". "Eşq sandığın qəddər yox, yandırdığın qəddərdir" deyirdi. C. Rumi.

Mövlanaya borclu olanlar "Biz sənə borcunu necə ödəyək! - deyər sual edəndə "Allahı sevin, bəsdir." - buyurmuşdu.

"İnsanın bu dünyadakı əsas məqsədi tanrıyı zikr etməsi olmalıdır. İnsan bu dünyaya bir iş üçün gəlmişdir, məqsəd odur! Əgər onu etmərsə deməli heç bir iş görmür." - deyən Rumi öz sözüne daha sonra belə davam edir: "Peyğəmbərimizin yolu eşqdır. Bu eşqdən doğulduq, anamız eşqdır"

"Mənsurdan soruşdular ki, Eşq nədir? Dedi: Səbr edin, gözləyin. Üç gün keçməmiş görəcəksiniz.

Əvvəl qollarını, ayaqlarını kəsdilər. Hər üzvü eşq dedi. Asdılar bədəninə, o yenə Eşq dedi. Yandırdı külünü çaya səpələdilər. Hər bir zərrəsi huşu ilə Ənəl-Eşq (Mən Eşqəm) dedi. (S.Yağmur. "Eşqin göz yaşları")

Kimdə ilahi eşqindən zərrəcə bir nişan (İlahi qüdrətindən bir udum) varsa onda Allaha iman var, deyirlər. Ondan ötrü Saqi-Mürşid Qəddər-Dərviş, əsl şərab-ilahi Eşqdır.

Mövlanaya görə insanı digər yaranmışlardan, baş mələk Cəbrayıldan, Nəsimiyə görə cinlərdən üstün tutmağa əsas verən başlıca xüsusiyyət eşqdır!

...Qələm yazma-yaza gəlirdi, eşqə (eşq bəhsinə) çatanda sındı.

Əql cismə, eşq ruha verilib. "Eşq" romanının müəllifi Elif Şafaqın fikrincə "Eşq özünü Allahda yox etməkdir".

Beləliklə, Eşq meydana gəlir. Meydana Eşq gəlir! Meydan Eşq olur! Belə bir fikir də mövcuddur: "Elm-Allah eşqidir".

Görünür ki, bu haqda yetərincə məlumatı olduğu üçün Aşiq Ələsgər sual edir: "Elmi hardan tapdı cümlə aşığılar!?"

Yəqin ki, arif adamlar dərhal bu suala belə cavab verirdilər: "Allah eşqindən!".

Aşiq Ələsgər bu elmin hardan qaynaqlandığını da doğru-dürüst nişan verirdi. Ələstü Birəbbiküm Qalü-Bələdan, Mərdin mövlasına nökr olmuşam. Sürtmüşəm üzümü Xaki-payına, Elm tapıb sinədfətr olmuşam!

Yunis İmrə də bu elmdən yaxşı haliymiş. Onunçün də deyirmiş: "Biz talibi elmləriz, Eşq kitabı oxuruz..."

Süfuk tarixində belə bir qayda da mövcudmuş: Süfinin üzünü yerə (torpağa)

sürtməsi Allah qarşısında mütlük rəmzi imiş.

*Könül səcdə qılır dost mehrabında,
Üzün yerə vurub qılır minacat.*

(Y.İmrə)

Hindlilərin "Vasueda" kitabında Allah eşqinə aid fikir bir mənəli şəkildə yer almışdır: "İnsanın ən yaxşısı bilgədir. Tanrı onun sevgilisidir".

Eşq "Eşqə"-sarmaşiq sözüdür. Sarmaşiqsa nəyə dolandısa onu saraltmamış (məhv erməmiş) ondan əl çəkmir. Hafiz eşq üzündən ən böyük mərtəbəyə yetdiyindən danışır. Deyirdi ki. "Məni dünyada eşqin bədəsi ölməz edib... Getdi Məcnun, mənəm bu gün aşiq... Hafiz, dayanıb səbr elə, bu eşqin yolunda, kim verməsə öz canını cananə yetişməz!..."

Hafizə görə göylərin yükünə qatlaşmaq istəmədiyi, Şeyxiyə görə yerlərin götürə bilmədiyi Eşqi (əmanəti?!), insan öz üzünə götürdü.

M.H.Şəhriyarın bəşər övladlarına etmədiyi öyüdlərdən biri belədir: "Hay verin Allaha, qoyun şeytan tək qalsın!"

İlahi eşqə gedən yol birdən-birə yaranmır. Onun "Leyli və Məcnun", "Şeyx Sənan" və s bu kimi əsərlərdə də bətiləri var.

Belə ki, ilahi eşqdə rühaniyyət var, cismaniyyət deyilən bir şey yoxdur. Cismanilik olan yerdə ilahi eşqdən danışmaq günahdır.

Qədim yunan filosoflarından biri bu məqamı belə açıqlayıb: "Eşq iki qisimdirdir. Biri göylərdə Afroditanın qəlbində bəslənir, o biri yerdə avam arasında dolaşan eşqdır"

Məryəm oğlu İsa Allaha aşiqdi, ilahi eşq yolçusu idi. Məcdəlli Məryəm adlı bir qız isə İsayə vurulmuşdu və adı eşq sahibiydi.

...İtalyan şairi Petrarka öz səhvini etiraf etmiş, Lauraya olan məhəbbətini Allah qarşısında günah saymışdır.

"Qara köniz olub ayaqlarını yuyardım. Əlacım olsa dərinə baxıb zövq alardım." (b.e.ə. bir misirli şairin dediklərindən.)

...Fransız filosofu Oqust Kont ibadət edən adamlar kimi ölmüş qadınının oturduğu kreslonun qarşısında diz çökmüş.

Nizaminin Məcnunu deyirmiş ki, kaş əlim bircə dəfə Leylinin sığınağına dəyəydi.

Hər üç hadisə sadəcə bir eşq hadisəsidir, bunların İlahi Eşqə dəxli yoxdur.

Lakin elə ki, Leylinin timsalında Məcnun Allahı sevməyə başlayır, o zaman artıq adı eşqin ilahi eşqə necə çevrildiyinin şahidi olur.

...Bir gün Məcnun namaz qılan dərvişin önündən keçdiyini hiss etməz, gözündə allahlaşmış Leylidən başqasını görməyən gözləri ilə dərvişə görməz.

Namaz qurtarır. 40 illik həsrət yükünü bilən dərviş Məcnuna əsəbləşir. Üzr dolu gözləriylə, Leyli kitabı oxuyan dodaqlarla "Bağışla, dərviş baba, mən Leylinin eşqindən səni görmədim. Bəs sən hüsurunda olduğun Mövlanın eşqindən mənə necə gördün?" deyir Məcnun.

...İlahi eşqlə bağlı daha bir maraqlı əhvalat da danışılır...

"Allah-təala İbrahim Əleyhissəlamı dost elan etdiyi zaman mələklər etiraz etdilər, dedilər ki:-Ey Rəbbimiz, İbrahim sənə necə dost ola bilər. Onu məşğul edən nəfsi, övladı və ailəsi vardır.

Allah-Təala buyurdu: - Mən bəndəmin üzünə və malına deyil, qəlbinə və əməllərinə baxıram. Dostum İbrahimin mənədən başqasına məhəbbəti yoxdur. İstəyirsiz yoxlayın.

Bu səbəbdən Cəbrayıl əleyhüssəlam insan cildində Həzrət İbrahimin yanına gəlirdi. İbrahim (ə.s) qoyun otarırdı. Qoyunları qorumaq üçün 12 iti var idi. Hər birinin boynunda dünya malı olan qızılı təhqir etmək üçün qızılın tökülmiş bir xalta vardı. Cəbrayıl (ə.s) İbrahimə (ə.s) salam verdi və soruşdu:

-Ya İbrahim, bu sürülər kimindir?
-Allahındır, ancaq mənim əlimdə əmanətdir.

-Mənə birini satarsanmı?

ESSELƏR

-Allahı bir dəfə zikr et, sürünün üçdə birini al.

Cəbrayıl "Subbhun, Quddusun, Rəbbun və Rəbbul-Mələkəti və-ruh" dedi.

Həzrəti İbrahim ona sürünün üçdə birini verdi. Sonra dedi:

-İkinci dəfə Allahı zikr et, sürünün üçdə birini də al. Üçüncü dəfə Rəbbimin adını zikr et, çobanları və itləri ilə birlikdə sürünün hamısı sənindir. Əgər dördüncü dəfə Onu zikr edərsən, mən də sənə kölə olaram.

Bütün bunlardan sonra Allah-təala buyurdu:

-Ey Cəbrayıl, dostumun necə bir insan olduğunu gördünmü?

Cəbrayıl (ə.s) cavab verdi:
- Dostun çox gözəl bir bəndədir.

...Allah deyir ki, ey insan, 18 min ələmi sənəndən ötrü, səni özüməndən ötrü yaratmışam. "Mən cinləri və insanları yalnız mənə ibadət etmək üçün yaratdım." ("Quran" dan)

...Tufan zamanı Həzrəti-Nuh oğlu Yamı imana gəlməyə və gəmiyə minməyə dəvət etmiş, buyurmuşdu ki, "Ey oğul, Allah-təalanın mərhəmətindən başqa sığınacaq yeri yoxdur"

Lakin oğlu peyğəmbər atasını eşitməmişdi, sularda qərq olmuşdu.

İmam Qəzali oğluna yazdığı öyüdməktəubunda bildirdi ki, "Allah insan qəbirə qoyulandan sonra ona 40 sual verir. Suallardan biri budur: "Ey bəndəm, uzun illərdən bəri sən insanların qarşısında yaxşı görünməyə çalışmışsın və bircə saat belə sərf etməmişəm ki, mənə qarşıda yaxşı görünməmişəm?"

İmam Qəzali insanın Allahdan uzaq düşmə səbəbini də dahiyanə şəkildə açıqlamışdır: "Allahın öz bəndəsindən imtina etməsinə sübut-bəndəsinin onun üçün əhəmiyyətsiz işlərlə məşğul olmasıdır. Həqiqətən də bir saat belə sitayişdə keçirməyən insan (halbuki o, bu dünyaya bundan ötrü gəlmiş) ömrünü kədərlə və iztirab içində keçirməyə layıqdır."

...Hicrinin 9-cu ilində (miladi 632) Məhəmməd peyğəmbər özünün son vada ibadətində gedirdi. Müqəddəs əraziyə yönəldəndə Məhəmməd əhram ayinini yerinə yetirdi. İlk həcci icra etmiş İbrahimin söylədiyi sözləri təkrarladı. Bu sözlər insanları Allaha itaət etməyə, onun əmrindən çıxmağa çağırırdı: "Gəlmişəm, ey mənə Allahım, gəlmişəm ki, sənə baş əyib, itaətimi bildirəm.

Mən ancaq və ancaq sənə səcdə və sitayiş edirəm. "(Bilgəz Ələddin." Məhəmməd peyğəmbərin həyatı" kitabından).

İnsan Allah qarşısında əyildikcə ucalır. Ölümə deyil, Eşqə (İlahi eşqə) təslim olur. Özünün və bəşəriyyətin ömrünü uzadır.

Məşhur İslam müfəkkiri S.N.Nasr çox doğru olaraq yazmışdır:

"Bir hədisə görə Yer üzündə tanrının adı anan və Allah, Allah,-deyə yalvaran insanlar olduğu müddətcə dünya yox olmayacaq."

"3 səs Allaha xoş gəlir:

- 1.Xoruz banı.
- 2.Quran oxuyanın avazı.
- 3.Günahkarın yalvarış səsi."

(İmam Qəzali)

Zaman-zaman bütün yollar içində döndəndə təsdiq olunmuş yol Lev Tolstoyun təbirincə desək, yalnız budur: "Allah üçün yaşamaq lazımdır"

"Quran"ın 114-cü surəsini bir daha ehtiramla xatırlamağımız mənə, kifayətdir:

- 1.Rəhman və Rəhim Allahın adıyla.
- 1.De ki, sığınırım İnsanların Rəbbinə.
- 2.İnsanların malikinə.
- 3.İnsanların ilahına.
- 4-5. İnsanların qəlbinə vəsvəyə verənlərin şərindən.
- 6.Cindən və insanlardan olan şeytanların şərindən.

Nəsimi bəlkə də bu üzdən deyirmiş ki, kimin ki, canında sənə eşqin deyil, onun cismindəki can deyil, cindi.

N.F.Qısakürək deyir ki, özündə olmaq küfrdür.Allahla olmaq gərəkdir. Allahnan olmaq gərəkdir!

"Gərəkirse söylənəcək söz: "Allah və Rəsulu.Başqa hər şey heç və batil!"

"Geyral-məhbub Leysə Fiddar" (Evdə (dünyada) sevgilidən (Allahdan) başqası yoxdur.)

"Lə məhbubə illəllah!" (Allahdan başqa sevgili yoxdur.) Şəms Təbrizi də bunu deyirdi:

"Allah nə gözəl sevgilidir. Rəbbim, mən sənə aşiqəm."

...Mövlana ilk dəfə Mədinə şəhərini görünce ona doğru qaçmağa başlayıb. Soruşanda ki, niyə belə edirsən? Deyib:

-Rəsulallahın məqamına gəzə-gəzə gəlmək olmaz!

...Onda burdan belə məlum olur ki, insanın ruhu nəyə görə Allah məqamına uça-uça gedirmiş...

SAĞ TƏRƏF-SAĞ ƏL

"Qiyamət günü yer bütünlüklə Onun ovcunun içində olacaq. Onun sağ əliylə büküləcəkdir. ("Əl-Zümer" surəsi 39, ayə 6)

"Əməl dəftəri sağ əldən verilən kimsələr - nə xoşbəxtdir sağçılar!" ("Vaqia" surəsi, 8-ci ayə)

"Sağdan oturan sağ bəylər! Solda oturan sol bəylər! Qutlu olsun dövlətimiz!"

("Dədə Qorqud"da Qazax xanın qarşısında Dəli Ozanın dediyi sözlər)

Bakımın yeli əsdi,
Əsib səbrimi kəsdi.

Sağ gözüm sənə qurban,
Sol gözüm mənə bəsdir.

(Xalq bayatısı)

Sağım Məşriq, solum Məğrib... Nəsimi

...İşiq dünyaya sağ tərəfdən düşür.
...Günəş sağa tərəf istiqamət götürüb hərəkət edir.

Altaylar inanmışlar ki, böyük igidləri, eləcə də xalqın keşiyində duran yenilməz Maaday Qaranı dağ ruhu yaratmışdır.O, doğularkən ovcunda daş varmış. Sol əlində qara daş, sağ əlində boz daş. Nə üçün daşların rəngi qara və bozmuş? Türkdilli xalqlarda sol əl - sol tərəf günbatan, sağ tərəf isə gün çıxandır. Gün çıxan (sağ) daha üstün sayılırdı. Günəşlə bağlı olduğu üçün sağ əldə boz daşın tutulması da təsadüfdən deyilmiş. Boz (ağ) rəng tanrı Ülgenə məxsus rəngdir.

Allah ilk müqəddəs səma kitabı olan "Təhvirat"ın lövhəciklərini Musaya Tur dağından sağ tərəfində nazil etmişdi.

Bibliyada və Quran ayələrində öz əksini lazımınca tapmış bu əhvalat Sədrəddin Bələğinin yazdığı "Quran qissələri" kitabında belə təsvir olunmuşdur:

"Musa çaşqınlıq içində yol axtararkən Tur tərəfdə bir od gördü. O, yükü açıb arvadına dedi "Burada dayan, mən uzaqda od işartısı görürəm. Gedirəm, ya o oddan bir tikə götürəm, ya da onun işığında yolu tapam".

O uğurlu gecə çayın sağ sahilindəki müqəddəs torpaqda bitən ağacın budağından səadət nuru saçdı, tale Musanı sevinc və təbəssümlə qarşıladı. Onun qulağına bir səs gəlirdi: "Ey Musa, mən yer üzünün Allahıyam".

Tanrı onu özünə əziz və hörmətli məxluq seçdi.

Ona peyğəmbərlik verərək dedi:
-Ey Musa, sağ əlindəki nədir?

-Əsadır. Mən ona söykənirəm, onunla qoyunlar üçün ağacların yarpağını çıxırıram. Mənim üçün başqa xeyri də vardır.

O, elə zənn etdi ki, sualdakı məqsəd əsanın faydası və xüsusiyyətini soruşmaqdır. Əslində isə sual o ağac parçasından möcüzə törənməsinin başlanmasına işarə idi.

Allah-təala o əsanın mahiyyətindən sual verdi ki, Musa onunla aşkar möcüzəni görsün. Bilsin ki, o İlahinin dəlil-sübutlarının əlaməti və Onun sonsuz qüdrətinin nümunəsidir. Tanrı peyğəmbərliyin əlaməti olaraq Musanın əlindəki əsaya möcüzə bəxş etmişdi.

(Davamı 9-cu səhifədə)

(Əvvəli 8-ci səhifədə)

Musaya ömrü olundu ki, əsanı yerə atsın. O, əsanı atan kimi əsa ilan şəklinə düşdü və qabağında sürünməyə başladı. İlan yavaş-yavaş böyüyüb əgdaha oldu. Musa onu görüb dəhşətə gəldi və qaçdı. Birdən səs gəldi: "Qorxma, peyğəmbərlər mənim qarşımda qorxmurlar".

Musanın peyğəmbərliyi həyata keçdi və ürəyi İlahi səsi ilə sakit oldu, gözləri Tanrı nuru ilə işıqlandı. Elə bu zaman Tanrı ona başqa bir möcüzəni aşkar etdi. İlahidən səs gəldi:

"Ey Musa, əlini yaxana sal". Musa əlini yaxasına salan kimi əli işıq saçdı, ağ bəyaz hala düşdü və nurunda qaranlıq gecə-gündüz kimi oldu.

O, gecə Musaya aşkar olan o iki möcüzə ürəyinin toxtaxlığı və qüvvətlənməsi üçün idi. Bir anın içində Musa peyğəmbərə çevrilərək, "Ağ əl" (çox güman ki, bu sağ əl olub) və əsanın sahibi də mənəm, - dedi".

Bu əhvalatda diqqəti çəkən əsas məqamlardan biri də budur ki, burada "çayın sağ sahili" "Sağ əlindəki nədir?" və əlini (sağ əlini) yaxana sal" ifadələri işlənmişdir.

Başqa mənbələrdə "Tanrı Musaya Turun sağından göründü" fikri də yer almışdır. "Sağ tərəf" "Sağ əl" ifadələri boş yerə işlədilməyib. Çox güman ki, bu onunla əlaqədardır ki, bir çox rəvayətlərdə deyildiyi kimi, doğrudan da görünür ki, müqəddəs kitablar tanrının sağ tərəfindədir...

Əksər məxəzlər Sidrətül-Müntəhanın (Dünya, həyat Ağacının) "Ucu"nun Xaliquləşərin Ərşi-Əladakı taxtının sağ əlində yerləşdiyini göstərir.

...Həzrəti Əli Məhəmməd peyğəmbərin sağında dayanırmış.

"Tanrı asılan Əli sağında Məhəmmədin..." deyən Dərviş Yunusun bir arzusu da varmış: "Sağ yanında... Mövlam, sana olan qonaq."

Ağsaqqal və ağbircəklərin övladlarına verdiyi xeyir-duaları içində "Allah sənə özünün sağından versin" xeyir-duası daha düşərli sayılır.

hadət barmağı göyə doğruydu" (N.F Qisakürək.)

* * *

Peyğəmbərin süd anası Həlimə xanım bildirdi: "Məhəmmədə sağ döşümdən sonra sol döşümü verdim, amma götürmədi. Sol döş sahibinin Həlimənin öz oğlu olduğunu Allah-Təala Məhəmmədə bildirmişdi".

İbn Əsakir yazır ki, İbrahimin anası uşağı doğduqdan və nə lazımdırsa etdikdən sonra onu bələyib mağaradan evinə qayıtdı. Ana hər dəfə gələndə uşağın sağ əlinin barmağını əmdiyini görür, ona süd verib yenə evə qayıdırılmış...

* * *

"Musa odun yanına gəlib çatdıqda vadinin sağ tərəfində olan mübarək yerdəki ağacdan belə bir nida gəldi: "Ya Musa! Aləmlərin Rəbbi olan Allah mənəm! Mən həqiqətən sənə Rəbbinəm. Nəleyini çıxart, çünki sən müqəddəs vadidə-Tuvadasan! Mən səni seçdim, sənə vəhy olunanı dinlə" ("Taha" surəsi 12-13)

"Musa oraya çatan kimi mübarək məkandan, vadinin sağ tərəfindən müqəddəs bir ağacdan səs gəldi: "Aləmlərin Rəbbi olan Allah mənəm, Mən!" ("Qasas" surəsi 30).

* * *

...Adəm Yəmən torpağından yaradılmışdır.

Övliya Üveys Qərani, Leyli və Məcnun Yəməndən olublar. - "Sağ tərəf" anlamına gələn Yəmən şəhərində!

Və az qala adam demək istəyir ki, Nizami, Nəsimi, Füzuli kimi dahi şairlər oturub öz əsərini harda yazırlarmış?

- Allahın sağ tərəfində!

* * *

"Quran" sağdan sola oxunur... Adətən insanların çoxu yazı-pozu vaxtı qələmi sağ əldə tuturlar.

"Hər şey yadır. Bax, bundan (sağ əlini göstərir) başqa! O, heç vaxt yatmur. Qələm tutduğuna gör!" (V.Səmədoğlu)

* * *

Toy günü bəyin sağ tərəfində oturana sağdış deyirlər.

...Oğuzlar Məhşərə "Sağış günü" deyirmişlər.

hissiyatı və məlumatı güclüydü. Odur ki, dərhal karvanı sola - Şama tərəf deyil, dənizə (sağa!) tərəf apardı. Onun gecə vaxtı yolu səhv saldığını deyən mühacirə isə belə cavab verdi: "Mənə ömrü olunan yolla getməliyik." (Hacı Sabir Həsəni "Peyğəmbərlər tarixi")

* * *

"Həvarilərin təklifi ilə imanlılar cəmiyyəti Həvarilərə kömək etmək üçün yeddi yardımçı seçdi. Yardımçılardan biri Stefan idi. O, Müqəddəs Ruh, iman və qüdrətlə dolu bir adam idi.

Ona nifrət edənlər axır ki, onun Sindiriona (ali məhkəməyə) verilməsinə nail oldular.

Stefan Müqəddəs Ruhla dolub gözlərini göyə dikərək, Allahın cəlalını və Allahın sağında duran İsanı gördü. Və dedi: "Budur, göyləri açılmış və İnsan oğlunu (İsanı) Allahın sağında durmuş görürəm. Bu sözlərin üstündə onu daşlayıb öldürdülər".

("İncil" Həvarilərin işləri 6:2-15, 1-60)

* * *

"İsanı Allah dirilti. Biz hamımız bunun şahidləriyik. O Allahın sağ əli ilə yüksəldilən Ata tərəfindən vəd edilmiş Müqəddəs Ruh aldı və sizin indi gördüyünüz və eşitdiyiniz kimi və bu Ruh üzərimizə tökdü..." (Həvarilərin işləri. 2:14-47)

"Şimon Peter "Balıq ovuna gedirəm" dedi. Ona "Biz də sənə ilə gedirik"- dedilər. Amma o gecə bir şey tutmadılar.

Artıq gün doğarkən İsa sahilə durmuşdu. Şagirdlər onun İsa olduğunu bilmədilər. İsa onlara dedi:

- Övladlarım! Yeməyə bir şeyiniz varmı? Ona - "Xeyr", - deyər cavab verdilər. O da onlara dedi:

-Toru qayanın sağ tərəfinə (!) atın! Eləcə də atdılar və balıqların çoxluğundan artıq toru çəkə bilmirdilər" ("Yəhya" 21:2-17)

* * *

İsa peyğəmbər onu mühakimə edən kahinə belə deyib:- Allahın oğlu İsa Məsih mənəm. Bundan sonra insan oğlunun Qadiri (Allahın) sağında oturduğunu və

...Xalq yazıçısı İsa Muğanna Saf Ağ Elminə tam yiyələnmiş Odərin-Saf Ağ insanın somaya baxanda "Ağ əl" (Sağ əl?!?) gördüyündən danışdı və yazdı.

...Həzrət Əlinin Cəbrayıl sağında, Mikayıl solunda vuruşarmış.

...Belə nəql edirlər ki, Məhəmməd peyğəmbər Meracda olarkən qarşısına plov da qoyublarmış. O, tək yemək istəməyib, Allahdan ona süfrədə yoldaşlıq etməyə bir adam istəyib. Qeybdən bir əl uzanıb, ona yoldaşlıq edib. Sən demə bu əl, "Mən göyün yolunu yerindən daha yaxşı tanıyıram" deyən Həzrət Əlininmiş!

Sonradan Yerdə Peyğəmbər həmin plovdan nişanəni Həzrət Əlinin sağ əlinin üstə görəndə belə deyibmiş: Ya Əli! Əgər son peyğəmbər olmasaydın, deyərdim ki, peyğəmbər sən ola bilərdin...

Mənimlə sən arandakı nisbət köynəklə düymə arasındakı nisbət kimidir...

* * *

"Büxtə Nassaranın vəfatından 30 il keçmiş fars padşahı məşhur Keyxosrov Babil şəhərinin üzərinə böyük ordu ilə hücum etdi. Gəlib çəhəri mühasirəyə aldı. Babilistan padşahı Bultə Nassara idi. Babil qalasının istehkamına ümidvar olub hətta Çindən ehtiyata düşmədi. Öz həmişəki eys və işrətlərini dəxi tərək etməyib çox vaxt işrət və ziyafət edərdi.

Bir gün böyük ziyafət edib atası Büxtə Nassaranın Məscidi-Əqsadan qarət etdiyi qızıl və gümüş dövləti ilə fəxr etdiyi halda qəfildən Bultə Nassaranın qarşısında bir əl peyda olub divarda bir neçə kəlmə yazdı və yox oldu. Bultə Nassara və əyanları bu qəribə haldan əndişəyə düşüb yazını bilmək üçün Babil alimlərindən açmasını istədilər.

Lakin heç biri oxuya bilməyib aciz qaldı. O vaxt bəni-İsrail tayfasından Həzrət Danyal o yazını oxuyub bunun Babilin İranlılar tərəfindən fəth olunmasına bir işarət olduğunu xəbər verdi.

Çox çəkmədi ki, Keyxosrov Fərat çayını başqa bir qola çevirib suyun şəhərə girdiyi yoldan qoşunu qalaya daxil elədi.

Beləliklə, Babil zəbt və qarət, Gildani dövlətini məhv etdi. (Axund Əbdussalam

XƏTADİ QEYRİ-ESQ...

Deyilənə görə "Eşq vadisi" deyilən yer də Allahın sağ tərəfindədir. O tərəfdə ki, onun hesabına adamlar yaxşı bir iş görəndə "Sağ əlin başıma olsun!"- deyirlər.

Cənnət sağ tərəfdə, cəhənnəm sol tərəfdə yerləşir.

Möminlər sağ böyrü üstə yatırlar.

İşi düz gətirən hər məsud insan,

Sağ əli üstündə qalxdı yuxudan.

(Nizami)

...Adamların bir-biri ilə sağ əli ilə görüşmələri təsadüfidirmi?!

...Sağ əlin gicişməsinin, sağ gözün səyriməsinin xeyriyə olması ehtimal olunur.

Sağ gözün atarsa, sevinəcəksən,

Cəfaya düşərsən sol göz səyrisə.

(Marağalı Əvhədi)

Belə deyirlər ki, insanın hər çiyində bir mələk oturur. Sağdakı xeyir işləri, soldakı bəd işləri qeydə alır.

Sağ əl sol əldən güclüdür deyirlər. Belə ki, Xaqani demişkən, hər kim ki:

Sol əlində toplasa cümlə cahanın varın,

Sağ əlin bir zərbiylə cümlə sərvət məhv olar.

Əslində "Sağ əl" kəlməsi "Allahın hökmü", "Allahın qüdrəti" anlamında başa düşülməlidir. "Sağ tərəf" Allahın qüdrət rəmzlərindən biridir. Ona görə də yaxşı nə varsa "Sağ tərəf"lə, "Sağ əl"lə mənalandırılmış, kodlaşdırılmışdır.

Belə də deyirlər ki, qiyamətdə əməl dəftərin sağ əldə oldumu sənə zaval olmayacaq! Sənənin xeyir işlərlə məşqul olduğun məlum olacaq.

* * *

Keçmişdə sağ əlin, sol əlin üstünə qoyulması və sağ əldən öpülməsi bəyət sayılırmış.

Mikalencelonun Vatikanada yer almış "Sikstin kapellasi" adlı monumentl heykəltəraşlıq əsərində Allahın sağ əlini Adəmə sarı uzatdığı görünür.

Məhəmməd anadan olanda sağ əlinin şahadət barmağı göyə doğruymuş: "Son peyğəmbər doğdu, ismi Məhəmməd, şa-

"Quran" da "Vaqia" sürəsində insanların Məhşərdə 3 dəstəyə ayrılacağı vurğulanıb:

1. Əməl dəftəri sağ tərəfdən verilənlər.
2. Əməl dəftəri sol tərəfdən verilənlər.
3. Yaxşılıq etməkdə qabağa düşən kimsələr.

* * *

Kəbədəki Oval şəkili qara daş Allahın yerdəki simvudur. Kəbə evinin bir küncündə divara yerləşdirilmişdir.

Təvaf da həmin daşın qoyulduğu yerin qabağında Sağdan Sola doğru başlanır.

* * *

Aşıq Ələsgər Məhşər hadisəsini sanki görmüş kimi belə təsvir edirdi: "Sol əldə kağız var, Sağ əldə qələm."

...İmam Hüseyin şəhid olacağından xəbərdarmış. O, yuxuda peyğəmbər babasının bir əmrinə imza atmışdı. Əlbəttəki, Sağ əliyə!

...Ulularımız uğura çıxanı uğurlayanda deyərmişlər:

-Yolun Sağından get, sağ tərəfdən sənə xəttər dəyməz.

* * *

Peyğəmbər ölüm qabağı buyururdu ki, xirqəmi Üveys Qəraniyə verərsiniz. Peyğəmbərin vəfatından bir az sonra Həzrət Əli və Həzrət Ömər axtarıb Ü.Qəranini tapdılar.

Həzrət Ömər soruşdu: -Adın nədir? Üveys Qərani dedi: - Abdullah!

(yəni Allahın qulu).

Həzrət Ömər buyurdu: -Hamımız Allahın qullarıyıq. Əsl adını soruşuram. O cavab verdi ki:- Üveys!

Həzrət Ömər buyurdu: - Sağ əlini göstər. Üveys əlini göstərdi.

Həzrət Ömər peyğəmbərin xəbər verdiyi kimi Üveysin əlinin ağappaq olduğunu gördü və onun əlini öpdü.

* * *

"Bəni-İsrail Misiri tərək edəndə bahar fəslinin əvvəli idi...Musanın yollar barədə

göyün buludları üzərində gəzdiyini görəcəksiniz" ("Matta"26:58-75)

* * *

Hərdən qəribə yuxular görürəm. Bir dəfə qəribə bir yuxu gördüm. Yol gedirdim. Qarşıda hündür bir təpəlik görünürdü.

Fikrində tutdum ki, o yerə çatanda ordan sola dönbə yoluma davam edərdəm. Elə bu vaxt o təpəliyin üstündə qeybdən bir dərviş görünüb mənə belə dedi:

-Bura çatanda burdan sağa dönərsən, Kəbə sağ tərəfdədir!

Mən onun dediyi kimi etdim və Kəbəyə getdim. Gördüm ki, Kəbə evinin içində qara bir kreslodə oturmaşam. (Oturdulmuşam!)

* * *

Bir cəllad əlinə keçən adamların ayağını doğrayır, kəsib-tökürmüş. Bir dərvişin də sağ əlini kəsir. Buna etiraz edənlərə dərviş deyir: - O, cəllad olsa da düz etdi.

Mən Allahla etdiyim əhdi pozmuşdum. Ona görə də Allah mənə bu cür cəzalandırdı.

Sağ əlin (eləcə də sağ tərəf) Allah qatındakı qiymətinə, qüdrətinə, yerinə baxırsınızmı?

Demək, haqqın gözündən (Sağ əlindən!) düşüyü üçün dərvişin sağ əli kəsilmişdi.

* * *

Xəqani! O pirimiz ki, sübhliqə Xızırdır adı,

...Tutar sağ əldə o, saccadəni müdam.

Demək, Xızır sağ əlində saccadə tutub insanların, ariflərin, aşıqlərin köməyinə yetirmiş.

* * *

İbrahim peyğəmbər oğlu İsmayıl Mina dağında qurban kəsməyə aparanda Şeytan İsmayılın ürəyinə vəsvəse salıb yolundan döndərmək istəmişdi. İsmayıl daşla vurub onun bir gözünü tökmüşdü. O vaxtdan ona "Kor Şeytan" deyirlər. Çox güman ki, tökülən sağ gözüymüş.

Axundzadə "Müqəddəs peyğəmbərlər tarixi").

* * *

Nağıllarımızda da, dastan və rəvayətlərimizdə də azmi rast gəlmişik ki, qeybdən gizli bir əl həmişə Allah tərəfindən öz qulunun, bəndəsinin köməyinə göndərilir. Bəs Yusifi, Abbas Tufarqanlıni həmin gizli qüvvə - həmin əl dartıb quyudan çıxartmamışdı?

...Bir nəfər yuxusunda görür ki, yanır. Haray çəkir, dad eyləyir. Heç kimdən bir imdad hasil olmur. Birdən qeybdən bir əl uzanır, onun sağ biləyindən yapışır, onu alovun içindən çıxarır.

Həmin adam yuxudan qalxanda görür ki, doğrudan da bədəni yanıq yerləriylə doludur. Bircə sağ biləyindəki əl yeri qarşalanmayıb. O əl sən demə, Həzrət Əlininmiş.

* * *

... Bu yaxınlarda daha bir qəribə yuxu gördüm. Uçurumlu bir yerlə qarşılaşmışdım. Deyirdim ki, görəsən, burdan keçib adlaya biləcəyəmmi? Belə baxanda uçurumun o tayında bir asfalt yol gözüme dəydi. Onu görməyimlə uçurumun o tayına keçməyim də bir oldu.

Yola düzəlmək istəyirdim ki, uçurum tərəfdən Şir başlı bir vəhşi heyvanın mənə tərəf qaçdığını gördüm. Mənə çatmağa az qalmış cildini dəyişib insan oldu və dedi:

-Sənənlə bir dəqiqə olarmı?

Mən dedim: - Əlbəttə olar, buyurun!

O, mənə doğru gəldi, yaxınlaşdı. Nə deyəcəyini gözlədim. Amma bu vaxt qarşımda üstümə doğru uzanan bir Sağ Əldən başqa heç nə görmədim.

Mən əyilib həmin əldən öpdüm...

... "Əssəlam - əleykum ya Şeyx!-pıçıldadığım da indiki kimi yadımdadır.